

مۆرفيما (- ژى) د گۆفهره به هدينيدا

د. شليير نايف ئەمين

زانكوييا دهوكى

كوليژا زانستين مروفايه تي

پشكا زمانى كوردى

كورتى :

مۆرفيمين ريزمانى د زمانى كورديدا ، ژ كهرستين چالان ليكولين و نفيسين ل سهر فان مۆرفيمان ب تايبهت د گۆفهره به هدينيدا هاتينه نهجامدان ، بهلى بههرا پتريا فان بهرهه مان ئامازنه كريبه بۆ مۆرفيما (- . ژى) ئانكو ب شيوهكى گشتى د كرمانجيا سهريدا ، چ گرنگى ب قى مۆرفيمي نه هاتيه دان سه رهراى وى ئهرك و واتايا دبه خشيت ، ژ بهر قى چهندي مه ب پيدفى ديت ليكولينه كى ل دور قى مۆرفيما ريزمانيا فه راموشكرى نهجامدين بۆ دياركرنا سيمايين وى ب شيوهكى زانستى .

پيشهكى :

ليكولين ل ژير نافي (مۆرفيما- . ژى) د گۆفهره به هدينيدا) يه ، د قى گۆفهريدا چو ليكولينين زانستى ل دور نه هاتينه نهجامدان ، بهلكى ب شيوهكى كورت و ب كيماسى د كيم ژيدهراندا ئامازه ب قى مۆرفيمي هاتيه كرن ، بى كو ئهرك و اتا و تايبه تيپين وى بدنه دياركرن ، ژ بهر فان ئه گهران مه ب فهري ديت ليكولينه كى ل دور قى مۆرفيمي نهجامدين ، دا تيرۆژكى بهردهينه سهر ژ چهندي لايه كانقه .

گرنگيا ليكولينى د راسته كرن بۆ چوونين ب كيماسيدا دهيت و دهستنيشانكرنا تايبه تي و رۆلى مۆرفيما (- . ژى) ، بۆ قى مه ره مى ژى مه ريبازا وه سفى بكارهينايه بۆ شروفه كرن لايه نين ريزمانى و واتايي يين قى مۆرفيمي .

ليكولين ژبلى پيشهكى و نهجامان ، چهندي سه ره بابه تيپين دى بخوفه دگريت ، نه وژى :

ئيك : پيداچوون و هه لسه نگاندا مۆرفيما (- . ژى) د كارين به ريڊا .

دوو : مۆرفيما (- . ژى) د نافهرا دوو ناستين زمانيدا .

سى : مۆرفيما (- . ژى) ژ لايى واتاييغه .

ئيك - پيداچوون و هه لسه نگاندا مۆرفيما (- . ژى) د كارين به ريڊا :

ئه و نفيسه ر و ليكوله ريپ ل دور مۆرفيما (- . ژى) نفيسى ، زارافه و ئهركين جوراوجور داينه پال قى

مۆرفيمي ، ژ وان :

(جگه رخوين) زارافى (تيپى پيوهند) بۆ مۆرفيما (- . ژى) بكارهينايه و ب قى شيوهى به حسكريه :

((تيپى پيوهند نه ون كو بو وان چهندي گوتنا يا چهندي په يشان ب هه ف ره و ل په بهه ف دهن گريدان و په رچى

پاشى دكن هه مكارى ئى پيشى ، وهك : روسته م هات بارام ژى هات)) [جگه رخوين ۱۹۶۱ : ۱۹۸ - ۱۹۹] .

وهسا دیاردبیت (جگهرخوین) وهکی ئامرازهکی پهیوهندی رَهفتاری ل گهل مۆرفیما (- ژی) دکهت، بهلی ب بۆچوونا مه (- ژی) نابیته ئامرازای پهیوهندی و ئەم نهشیین فی زارافی بۆ بکاربهینین چونکی (ئامرازای پهیوهندی بهشیکی سهربهخوی ئاخواتنه و له پیکهاتنی رستهدا دهوور دهبینیت و پهیوهندی ناو و بهشه ئاخواتنی تر بهیهکترهوه دهبهستیت)) [رهفیق محهمهد محیدین شوانی ۲۰۰۳: ۴۷].

وهکی دهیته دیتن مۆرفیما (- ژی) نابیته بهشهکی سهربهخوی ئاخفتنی، چونکی مۆرفیمهکا بهندا ریزمانییه و واتایهکا ریزمانی ددهته پال وی کهرستی ل گهل دهرکهفتی ژ بلی فی جهندی ژی دشیت ل گهل ئامرازهکی دیی پهیوهندی دهرکهفیت، بۆ نموونه:

... من د ئاقیزیدا ددیت.

ل فییری دبیزین دهرکهفتنا (- ژی) ل گهل ئامرازهکی دیی پهیوهندی باشترین گرۆفهیه، کو (- ژی) نابیته ئامرازای پهیوهندی، چونکی دوو ئامرازین پهیوهندی د ئیک رستیدا پیکهناهی نهفه ژلایهکی، ژ لایهکی دی ئەم دشیین (- ژی)راکهین؛ چو گرفتین ریزمانی پهیدانابن، ئانکو پهیوهندی د نافهرا نافی و کهرستین دی یین رستیدا تیکناجیت، ژ بهر هندی زارافی ئامرازای پهیوهندی یی گونجای نینه بۆ (- ژی)، چونکی ل گهل ئهرك و سیمایین فی مۆرفیمی ناگونجن. ژ بلی فی ههتا ئه و رستا (جگهرخوین) ی وهکی نموونه ژی هینای یا ب کیماسییه، چونکی (- ژی) د وی رستیدا ئهركی بهستنی جیبهجیدکهت و ئەم دشیین ئامرازهکی لیکدانی د نافهرا ههردوو رستاندا بینین بیی چو گرفتین ریزمانی پهیدابن ئانکو پهیوهندی د نافهرا ههردوو رستاندا ب ریکا (و) دروستبوویه، وهکی:

روستهم هات و بارامژی هات .

(ك.ك.كوردوییف) مۆرفیما (- ژی) ب (ئامرازای پیهوست)ددهته دیارکرن، دبیزیت: ((ئامرازای ژ تهنی له کرمانجی دا بهکاردیت، شیوهی فونۆتیکی له سورانی دا بریتیه له ئامرازای ش وه یا - یش، که له پرووی واتا و ئهركهوه له گهل ئامرازای (- ژی) ریکدهکهویت، ئەم ئامرازه له ههردوو دیالیکتهکهدا زۆر نیزیک له وشه گۆدهکریت، که له پیشی دیت و له نووسینیش دا پیهودهکیت. وهکو: مرنی ژی به ئەزی ل سهر بیرو باوهر (تۆ ههرم)) [ك.ك.كوردوییف ۱۹۸۲: ۳۵۰ - ۳۵۱].

ههروهسا دبیزیت: ((جووته ئامرازای (ژی...ژی)... بۆ بهیهک گهیانندی دوو بهشی وییک چووی وه یا یهک نه چووی رسته ههروا بۆ لیکدانی دوو رستهی وییکچووش به کاردین، وهک: سبی من تو ژی و دارا ژی ل بهغدا دی)) [ژیدهری بهری: ۳۵۰ - ۳۵۱].

ژ بۆچوونین (کوردوییف)ی دیاردبیت، کو وهکی ئامرازهکی پهیوهندی و ئامرازهکی لیکدهری رستان رَهفتاری ل گهل مۆرفیما (- ژی) دکهت. ب بۆچوونا مه ئەف هزره یا ب کیماسییه، چونکی مۆرفیما (- ژی) ههر وهکی مه پیشتر سهلماندی نابیته ئامرازای پهیوهندی ههر وهسا ئهركی ئامرازای لیکدانا رستان نابینیت ئانکو دوو رستان یان پتر لیکدادهت، چونکی بۆ نموونه:

بهفرین گههشت و ئەفینزی هات.

د رستا لیکدراوا سهریدا ئامرازهکی لیکدهر هیه، کو (و) یه و د ههمان رستهدا مۆرفیما (- ژی) هاتیه، ل فییری دی بیژین ئەگهر مۆرفیما (- ژی) ئامرازای لیکدهر بیت نایا رۆلی (و) دی چ بیت؟ نایا چیدبیت د رستهکا وهکی یا سهریدا دوو ئامرازین ژیکجودایین لیکدانی پیکه بهین^(۱)؟

د بەرسقیدا دبیزین (و) د رستا سهریدا نامرازهکی لیکدەر، چونکی دوو رستین ساده یین سهر به خو لیکداینه ^(۲) ، بهلی مۆرفیما (- ژی) ئه رککی لیکدانئ نه دیتیه، گرۆقه ژئوه مۆرفیما (- ژی) دشیت ل گهل رستا سهری نه هیئت و چو گرفتین ریزمانی پهیدانابن و ههر دئ مینیت رستهکا لیکدای، وهکی :

بیریقان گه هشت و ئەفین هات.

ژ بلی قئ چهندی (- ژی) دشیت د نیک رسته زیدا بهیت، وهکی:

... ئەززی هاتم .

دشیت د رستین نالوززیدا بهیت، وهکی:

من ئەو هینا داکو توژی بهی.

ههروهسا نقیسه ری سئ شیوین قئ مۆرفیما دیارکرینه، کو (ژ، ژئ، ژئ...ژئ) نه، د دهمه کیدا ئەو ب خو ئیکه، ئانکو مۆرفیما (- ژی)، کو شیوئ دروسته، دووباره دبیت ههروهسا نقیسه ری نامازه ب شیوئ نقیسه نا مۆرفیما کریه، کو پیدقیه ل گهل وشئ بهیته نقیسه یین و چو نامازه نه کریه بو وئ پشکا ناخاقتئ یا (- ژی) ل گهل دهر دکه قیت، ئانکو چو نامازه نه کریه بو لایه نین مۆرفولوژی، ئەفه ژ بلی لایه نی سینتاکسی. ژ بهر قئ چهندی بوچوونا (کور دوئیف) ی بو مۆرفیما (- ژی) کیماسی تیدا هه نه .

(سادیق بههانه دین نامیدی) ل ژیر نافی (ئالاقیت پیقه گر ییت ساده) مۆرفیما (- ژی) دایه دیارکرن ، ئەف

نمونه بو هینايه: ((ئەززی (نهژی) ئیکم ژ وه)). [صادق بهاء الدین نامیدی ۱۹۸۷: ۴۱ - ۴۳].

وهکی دیار (نامیدی) ژ بلی زارافه ی و نمونئ چ روونکر نهک نه دایه سهر مۆرفیما (- ژی) ، ئانکو

نامیدی نامازه بو تایبه تی و رهفتارا قئ مۆرفیما نه کریه .

ههروهسا نافکرنا (- ژی) ب (ئالاقیت پیقه گر ییت ساده) بوچوونه کا ب کیماسیه، چونکی د بوچوونین

به ری نهودا مه سه لماندیه، کو (- ژی) نابیته ئالاف ئانکو نامراز، چونکی مۆرفیما بهندا ریزمانیه و واتایین

ریزمانی د به خشیت. ب کارهینانا زارافی (ساده) وهکی پشکهک ژ نافی قئ مۆرفیما بوچوونه کا ب کیماسیه،

چونکی زارافین (ساده و نه ساده) بو مۆرفیما بهندا بکارناهیئ ئەفه ژ لایه کی، ژ لایه کی دی مۆرفیم بخو

پیقه رهکه بو دهستنیشانکرنا ساده یی و نه ساده یی، ئانکو زارافی ساده پتر بو وشا بکاردهیئت ، بهلی بو مۆرفیما (-

ژی) دهستنادت، ژ بهرهندی پیدقی ناکهت زارافی ساده بو بکاربهیئت.

(محهمه د تاهر گوهرزی) ل ژیر نافی (ئالاف پیوهندی) نامازه ب مۆرفیما (- ژی) کریه و دبیزیت :

((بهیفا (ژی) ئالافا پهیوهندی یه د ناقبه را نافان و جینافان بیی ریز، بهلی د دوماهیا پهیفاندا دهیئت ، مینا :

هوین هه موو د کاری دا وهک هه فن ئەم ژئ وهو ژئ)).

ههروهسا دبیزیت : ((پیتا (ش) ئەف پیتهش ههر بو پهیوهندی یا نافا و جینافان نه بهلی تقیا پاش

بزوینهکی بهیئت دا جهئ خوبگریت ، وهک:

ئەز دئ چم ئالایی رهنگین بلنکه م جانگیر توش وهره ، باوهریش داناش کاوهدش رهوشه نیش)) [محمد

ظاهر گوهرزی ۱۹۹۹ : ۱۵۲].

وهکی دیار (گوهرزی) ب دوو شیوان رهفتاری ل گهل مۆرفیما (- ژی) دکهت د جهه کیدا ب نامرازی یان

ئالافی پهیوهندی نافدکهت و د جهه کیدیدا ب پهیفا ددهته دیاکرن. ب بوچوونا مه ئەف رهفتاره یا ب کیماسیه

چونکی :

۱- تايبەتمەندىيىن رېژمانىيىن ئامرازى پەيوەندى د جودانە ۋ تايبەتەيىن پەيۋى، ۋ وان ((وشە بچوكتىن دانەى واتەدارە و مەبەست بە شىۋەھىكى تەواو دەگەيىن، ھەرۋەھا بەھويەوۋ دەتوانىن رىستە پىكىيىنن (([نازەننن جەلال ئەھمەد ۲۰۰۴: ۶۹]. بەلى ئامرازى پەيوەندى ((واتاى سەر بەخويان نىە تا نەكەونە تەك وشەى ترەوۋ)) [رەفيق مەھمەد مەھىدىن شوانى ۲۰۰۳: ۵۱]. چونكى مؤرفىما (- ۋى) نەشىت واتايەكا تمام بەدەت ، ئەم نەشىيىن بېژىنى پەيۋ ھەر ۋەكى د بۆچوونىن پىشترا مە سەلماندى ھەرۋەسا (ۋى) نابىتە ئامرازى پەيوەندىۋى .

۲- ئەو رىستا (گۆھەرزى) ھىناى ۋەكى نمونە مؤرفىما (- ۋى) تىدا بۆ بەستى بكارھاتىە، گۆفەۋى ئەوۋە كۆل دەستىكا رىستى جەناقى (ھىن) بكارھاتىە و پاشى بۆ بەستى (لكاندنى) جەناقىن (ئەم ، ئەو) ل گەل مؤرفىما (- ۋى) بكارھىنايەنە وگۆفەكى دى كو (- ۋى) بۆ بەستىيە و ئامرازى پەيوەندى نىنە ، ئەگەر (- ۋى) ئامرازى پەيوەندىيا پىدقىە بەستى ئەنجام نەدەت.

۳- (گۆھەرزى) بەھسى مؤرفىما (ش) كرىە و ب پىت دانايە. ئاشكرايە كو زاراقى پىت پىتر د بوارى رىنقىسىدا بكاردەيىت ، ئەگەر گوتبا مؤرفىما (ش) باشتروو ئەفە ۋ لايەكىشە ، ۋ لايەكىدشە ئەف مؤرفىمە د گۆفەرا بەھىدىندا ل ھندەك دەفەران بكاردەيىت، بۆ نمونە د دەفوكا ئاكرىدا بكاردەيىت، ۋەكى : توش چويە وپرى . [نەسرین عەبدوللا ۲۰۰۹: ۵۸]. ۋ بەر فان ئەگەرەن بۆچوونىن گۆھەرزى كىماسى تىدانە .

دوو- مؤرفىما (- ۋى) د نابقەرا دوو ئاستىن زمانىدا :

(ۋى) ئىكە ۋ مؤرفۇسىنتاكسىن چاڭك، كو رۆل و واتايا وى د چارچوقى رىستىدا دياردبىت . [ۋىدەرى بەرى : ۵۸]. ئەگەر ب شىۋەكى گشتى سەھكەينە فى مؤرفىمى ل دىف تايبەتەيىن وى نابقەين ، دى بىننن چەندىن واتا و ئەركىن رېژمانى ھەنە ، بەلى بەھرا پىريا وان ب واتايا (ايضا) يا زمانى عەرەبى و (too) يا زمانى ئىنگلىزى دەين (- ۋى) ۋ لايى رېژمانىشە ئەركى دووبارەكرنى جىبەجىدكەت [ويلەرم ساكستون ۲۰۰۹ : ۱۳۷ - ۱۳۸] ۋبەر فى دى ل دويف رىبازا ۋەسقى لايەنى رېژمانى مؤرفىما (- ۋى) دياركەين، چونكى ئەف رىبازە پىتر دىت تايبەتەيىن وى د ئاستى مؤرفۇلوۋى و سىنتاكسىدا بەدەتە دياركرن.

۱- مؤرفىما (- ۋى) ۋ لايى مؤرفۇلوۋىشە:

ئەف مؤرفىمە ۋ فى لايە گەلەك ھاتىە فەرامۇشكرن ھەرچەندە گەلەك سىمايىن بەرچاق ھەنە ، كو دەربرىنى ۋ شىۋە و پەيوەندى و دەركەفتنا وى ل گەل پشكىن ئاخفتنى و مؤرفىمىن دى دكەت ، ۋ وان تايبەتەيان :

۱- (- ۋى) مؤرفىمەكا بەندا رېژمانى دەيتە ھۇمارتن ، چونكى ل دىف ياسايى رېزكرنا مؤرفىمىن بەند د زمانى كوردىدا، جىنابىت مؤرفىمىن بەندىن دارشتنى بكەقنە ل پىشت مؤرفىمىن بەندىن رېژمانى ، چونكى ((لە ھەلكەوت و سروسىتدا مؤرفىمى رېژمانى لە بنجەوۋە دورترە ، لەچاۋ مؤرفىمى وشەدارپىزدا، بە واتايىكى تر لەو كاتەى كە ھەردووكيان بە بنجىكەوۋە دەنوسىن ، مؤرفىمى رېژمانى جىۋەى دەروەى دەگرى و لە دواى مؤرفىمى دارىژمەكە رېزدەبى ، ۋەك:

وشە (بنج) + مۆرفیمی وشە دارپژەر + مۆرفیمی ریزمانی .

وهكو : پياو + هتي + يك

ئەم ياسا رېزبونە لە ھەردوو جورى مۆرفيمەكە (وشە دارپژ و ريزمانى) دا چەسپيوەوہ ناکرى لە ھيچ رۆناکيکيدا پشتگوئى بخرى)) [محەمەد مەعروف فەتاح و سەباح رەشىد قادر ۲۰۰۶: ۵۶]. ئەف گوتن و ياسايين ل سەرى باشترين گرۆفەنە بۆ سەلماندا وئ چەندى، کو (- زى) مۆرفيمەکا بەندا ريزمانيه ، وهكى : بنج + مۆرفيما دارشتنى + مۆرفيما ريزمانى .

هونهر مەند زى

۲- دەمى مۆرفيما (- زى) ل گەل کەرستەكى دەردکەفیت ، چ وشەبیت يان نامراز دچیتە دوماھيى، وهكى : قوتابيهکيزى

وهكى ديار (- زى) ل پشت مۆرفيما دۆخى تيان دەردکەفیتە و ب فى شيوى سنورى يان قەبارى کەرستەى دياردکەت و دادئىخيت و ناھيلىت چو مۆرفيمين دى ل سەر کەرستەى زیدەبن .

۳- ژ لايى دەردکەفتنيقه ، مۆرفيما (- زى) ل پشت مۆرفيمين (رپککەفتن، دۆخى تيان ، نە ناسيارى ، کومکرن) ئ دەردکەفیت، وهكى :

قوتابيان زى = ناف + مۆرفيما کومکرنى + مۆرفيما (- زى) .

چووم زى = کار + مۆرفيما رپککەفتنى + مۆرفيما (- زى) .

ژنكى زى = ناف + مۆرفيما دۆخى تيان + مۆرفيما (- زى) .

مروفەكى زى = ناف + مۆرفيما نەناسيارى + مۆرفيما دۆخى تيان + مۆرفيما (- زى).

ل دويىف مۆرفيمين (ناسيارى، دۆخى خستنهسەر ، گازيکرن) ئ دەردناکەفیت، وهكى:

*ئەوژى، *نەسریناژى ، *کوروژى .

۴- مۆرفيما (- زى) ، چونكى مۆرفيمەکا بەندا ريزمانيه، ب تنى نەشيت چ واتايان ببهخشيت، بەلى دەمى ل گەل پشکەکا ئاخفتنى دەردکەفیت ، واتايەکا ريزمانى ددەتە وئ پشكى ئەفە ژ بلى ھندى ، کو فۆرمەكى نوى زى ددەتى ، نانکو شيوى وئ دگهوريت، بەلى ژ لايى پیکهاتنيقه ھەر وهكى خو دمينيت، ب واتايەکا دى ئەگەر وشەکا سادەبیت ھەر دى مينيت سادە و ناھيتە گهورين بۆ نەسادە، چونكى مۆرفيما (- زى) مۆرفيما دارشتنى نينه ، وهكى :

وانه

وانهژى ژ لايى پیکهاتنيقه د سادەنە.

۵- (- زى) ئەلۆمۆرفەك ھەيە، کو ب ئەلۆمۆرفەکا شيوەزارى دەھيتە ھژمارتن، ئەوژى (ش/يش) ھ ئەفەژى ل

دەفوکا ئاکرى بکار دەھيت^(۲). [نەسرین عەبدوللا محەمەد تاھر ۲۰۰۹: ۵۹]. وهكى:

ئەويش چوو.

ماموستايى مەش ھات.

ژ بلى فى مۆرفيمى ھەر د دەفوکا ئاکرىدا ھندەك جارن مۆرفيما (- زى) زى بکار دەھيت.

6- پیکهاتا فی مؤرفیمی ژ لایی دهنگسازیفه چ گوهورین ب سهردا ناهین ، چونکی پیکدهیت ژ فونیم / ژ / ،
 / ی / کو دکهفنه دوماهیکا وشئ و دهسپیکا فی مؤرفیمی ب دهنگهکی گری نه بزوین دستپیدکته ، دهمی
 د چپته سهر وشهکی بیگوهورین وهردگریت ، وهکی :
 ئاڤا کانئی ژ ی یا خوشه .

بهار ژ ی چوو .

7. مؤرفیما (- ژی) دشیت بچپته سهر بههرا پترا پشکین ئاخفتنی ، وهکی :

ا- دشیت بچپته سهر ههمی جورین نافعان ، وهکی نافی (تایبهتی، گشتی، کومهل، واتایی، بهرجسته، نییر ،
 می ، بی لایهن ، دوولایهن ، ساده ، دارژاو، لیکدراو، تاک، کوم ، ناسیار ، نهناسیار) بو نمونه:

- شلیرژ ی گههشت . (نافی تایبهتی + ژ ی)
- وی قوتابی ژ ی هنارت. (نافی گشتی + ژ ی)
- مه لهشکهژ ی بر . (نافی کومهل + ژ ی)
- وان میرانی ژ ی ل دهف ههیه . (نافی واتایی + ژ ی)
- پیدفیه کتیبهکی ژ ی بگری . (نافی بهرجسته + ژ ی)
- بیریقان دی چیلئ ژ ی فروشیت. (نافی می + ژ ی)
- جوتیاری گا ژ ی کری. (نافی نییر + ژ ی)
- من خانی ژ ی ئافاکر. (نافی بیلایهن + ژ ی)
- کاروانی ماسی ژ ی کرین . (نافی دوولایهن + ژ ی)
- دار ژ ی کهفت . (نافی ساده + ژ ی)
- نقیسه ژ ی هاته خهلاتکرن. (نافی دارژاو + ژ ی)
- مه دارچنار ژ ی چاندن . (نافی لیکدراو + ژ ی)
- قوتابی (یهک) ژ ی نههاتبوو . (نافی تاک + ژ ی)
- سهیرانییان ژ ی ئاههنگ گران. (نافی کوم + ژ ی)

ب- ل گهل ههفانئافی بکاردهیت ، وهکی:

- زهلامئ ههژارژ ی بر. (ههفانئافی چهوایی + ژ ی)
- خویندکاری ژ ههمیان زیرهکترژ ی سهرنهکهفت. (ههفانئافی پلابالآ + ژ ی)
- مالآ چارئ ژ ی بارکر . (ههفانئافی ریخستنئ + ژ ی)
- مروفهکی دی ژ ی چوو . (ههفانئافی نهدیار + ژ ی)
- کراسهکی رهش ژ ی کری . (ههفانئافی ساده + ژ ی)
- مروفین بیمرادژ ی ههنه . (ههفانئافی دارژاو + ژ ی)

ج- ل گهل چاوگی دهردکهفیت ، وهکی:

- خواندن ژ ی کارهکی باشه. (چاوگی ساده + ژ ی)
- دهرچوون ژ ی یا ب ساناهی نینه. (چاوگی دارژاو + ژ ی)
- ئهو ب گازیگرنئ ژ ی ناهیت . (چاوگی لیکدراو + ژ ی)

د - ل گەل هەفائکاری بکاردهییت ، وهکی :

- من د پەرتوکی ژیدا دیت . (هەفائکاری جەهی + ژێ)
 بهیار سوباهی ژێ دئ هینیت . (هەفائکاری دەمی + ژێ)
 ئەو ب ساناهی ژێ ناهییت . (هەفائکاری چەوایی+ ژێ)

ه - ل گەل هندەك جورین جەنەفان دەردكەفیت ، وهکی :

- ئەزژی^(٤) دئ گەهم . (جەنەفئ كەسیی جودا+ژێ)
 خوشكا خوژی هینا . (جەنەفئ خوی +ژێ)
 کی ژێ هات ؟ (جەنەفئ پرسیاری+ژێ)
 ئەز چوووم ژێ . (جەنەفئ كەسیی لكاو +ژێ)
 ئەفەزژی كارە . (جەنەفئ نیشانی + ژێ)
 ئەگەر فلان ژێ بهییت باشترە . (جەنەفئ نەدیار +ژێ)

و - ل گەل هەمی تاف و ریژە و شیوین ئەرئ و نەرئ یپن کاری دەردكەفیت^(٥) ، وهکی :

- ئەو چووژی . (پابردوویی سادە)
 ئەو چووبووژی . (پابردوویی دوور)
 ئەو نەچووویەژی . (پابردوویی تەواو)
 ئەو دچووژی . (پابردوویی بەردەوام)
 ئەو دچیت ژێ . (دەمی نەو)
 ئەو دئ چیت ژێ . (دەمی دەییت)

ز - ل گەل هندەك ئامرازان دەردكەفیت ، وهکی :

یان ئەز دئ چم یان ژێ ئەو دئ چیت.

ب - مۆرفیما (- ژ لایئ سینتاكسیفە :

د چارچوئی سینتاكسیدا (- ژێ) رولهکی چالاک دگیریت، ژبەر فئ دئ تیروژکی بەردەینە سەر فئ مۆرفیمی ژ لایئ سینتاكسیفە دا تایبەتی و ئەرکی وئ د سینتاكسیدا دیاربیت، ژ تایبەتیین (- ژێ) :

ل گەل هندئ كو مۆرفوسینتاكسەكا چالاکە، هەرەسا تاكە مۆرفیما ریژمانیە كو دشیت بهیته زیدهكرن ل سەر فریژا (نافی، کاری، هەفانافی، بەند) و چو مۆرفیمیین وهكەفین وئ د گوڤەرا بەهدینیدا نینە ، وهکی :

- هافین ژێ هات . (فریژا نافی + ژێ)
 هافین هات ژێ . (فریژا کاری+ ژێ)
 قوتابیئ زیرەك ژێ هات. (فریژا هەفانافی + ژێ)
 زاروك د باخچەئ ژیدا یاریان دكەن. (فریژا بەند + ژێ)

د چارچوئی فریژیدا - فیژا هەر چ جوربیت - هەردەم ئەرکی دیارکەرئ پاش سەرە (تەواوکر)ی دینیت ، وهکی :

- ئەو دوو قوتابی ژێ (سەرە + دیارکەر(ژێ))
 ئەو كەفت ژێ . (سەرە + دیارکەر(ژێ))

بۇ ھندەك جورپن فرېزان ب تاكە مۆرفيما رېزىمانى دەھتە ھژمارتن ، كو دشىت ئەرکى دياركەرى
 وەرگريت [قيان ئىبراھىم عەلى ئىبو ۲۰۰۹ : ۷۷] ، وەكى :
 خوش دەليقە ژی .

ئەگەر چەند دياركەرەك ل گەل ئىك ھاتن ل پشت سەرەيى فرېزى – فيجا چ ب شيوئ مۆرفيمىن
 سەرەخوبن يان مۆرفيمىن بەندىن رېزىمانى بن – مۆرفيما (- ژی) دى چىتە سەر دياركەرى دوماھىي و ھەر
 وەكى دياركەرەكى رۆلى خو دى بينيت، وەكى:

پاگرى كوليژا زانستين ... ژی ،
 سەرە+دياركەر+دياركەر...دياركەر

ئانكو ھندى فرېزا سادە مەزىنبت ئەگەر مۆرفيما (- ژی) ھات ھەردەم دى چىتە دوماھيا فرېزى .

۱- ئەگەر فرېزا ليكدايبيت ، مۆرفيما (- ژی) نەشىت ل گەل ھەردوو سەرەيان دەرکەفیت، وەكى :
 *من ئەفین ژی و دلغین ژی گەھاندن.

د شيوئ فرېزا ئالوزدا ل گەل وان دەرکەفیت، ب فى رەنگى :

من ئەفین و دلغین ژی گەھاندن.

(سەرە + و + سەرە + دياركەر)

۲- دى مۆرفيما (- ژی) د چىتە سەر فرېزا (نافى، كارى، ھەفالىنافى، بەند)، پىدقى ب چو مۆرفيمەكا
 دوخى خستنه سەرى نېنە ، چونكى ئەو ب خو مۆرفيمەكا رېزىمانى، دشىت ل گەل سەرەيى پرووت
 دەرکەفیت و دشىت ل گەل سەرەيى ب دياركەر ژی دەرکەفیت ، وەكى:

چەكدار ژی ، (سەرە + ژی)

جەكدارى براىى تە ژی ، (سەرە + ئ + دياركەر + ئ + دياركەر + ژی)

۳- د چارچوقى ئىك رستەدا مۆرفيما (- ژی) بەھرا پتر ئىك جار بكار دەھت، گەلەك ب كىمى د رستەگىدا
 دووبارە دبىت ، وەكى :

نەسرینى ژی تو و ھەفالىن تە ژی دىتن .

بەلى د ئىك رستەدا نەشىت ل گەل فرېزا نافی و كارى دەرکەفیت، وەكى :

*نەسرینى ژی ھات ژی.

۷- د چارچوقى رستىدا مۆرفيما (- ژی) شيانا دەرکەفتنى ھەيە ل گەل ھەمى ئەندامان – چ د

سەرەكى يان نە سەرەكىبن – مەرەم ل قىرى نە د ئىك رستەدا، بەلكى د رستين جوراوجوردا ، وەكى :

– دشىت ل گەل بکەرى دەرکەفیت ، وەكى :

ئارين ژی نقت .

– دشىت ل گەل ھەدوو جورپن بەرکاری (راستەوخو و نەراستەوخو) دەرکەفیت، وەكى :

وى ئارام ژی ھنارت.

سوزانى ديارى بو تە ژی كرى.

– دشىت ل گەل دياركەرى دەرکەفیت ، وەكى :

پيدفيە خودانى خانى ژی ببينى .

- د بواری فریزا (ناف، کار، هه فالنایف) یدا، دشیته ل گهل سه ره ی دهرکه فیت ، وهکی :

ریشه بهر ژی نه هاتیه . (فریزا نایف)

ئه و گه هشت ژی (فریزا کاری)

ترومیلا که فن ژی فروت. (فریزا هه فالنایف)

د بواری فریزا به نندا نه شیته ل گهل سه ره ی دهرکه فیت، به لئ پشتی ته واوکه ری وئ دهیته⁽¹⁾ وهکی :

وان بو هانده ران ژی کوچکر . (فریزا به نندا)

- د چیته سه ره هه فالکاری ، وهکی:

کی د ژورقه ژی به لافه کرن؟ (هه فالکاری جهی)

مه ئی فاری ژی بر . (هه فالکاری ده می)

هیخی ب له ززی چوو. (هه فالکاری چه وایی)

- ل گهل ته واوکه ری نه راسته و خو دهرکه فیت ، وهکی:

ئه و دئ بیته ماموستا ژی .

۸- ژ ئه رکین گرنگین مۆرفیما (- ژی) د چارچوقئ سینتاکسیدا، ده ستنیشانکرنا سنوری فریزییه ژ دوماهییه، چونکی ده می ل دوماهییه دهرکه فیت، وئ فریزی دادئیخت و چ دیارکه ری ن دی وهرناگریته، بو نمونه:

فه رمانبه ری ریشه به ریا فه گوهازتنئ ژی گه هشت.

فه رمانبه ری ریشه به ریا فه گوهازتنئ گه هشت ژی.

۹- هه ر چه نده هنده ک ژ مۆرفیمین ریژمانی ژ لایئ سینتاکسیقه دهربرینئ ژ ریککه فتنا د نافه را سه ره و دیارکه ریدا دکهن [محهمه د معروف فه تاح و سه باح ره شید قادر ۲۰۰۶: ۴۹]. به لئ مۆرفیما (- ژی) چو جورین ریککه فتنی دهرناگریته ل گهل وی سه ره یی ل گهل دهرکه فیت.

سی: مۆرفیما (- ژی) ژ لایئ واتاییه:

ده می مۆرفیما (- ژی) ل گهل ئه ندامه کی رستی دهیته، ل دویف وی چارچوقئ تییدا دهرکه فیت ، واتایین جوراوجور دده ته پال وی که رستی ل گهل هاتی و ژبه ر کو واتا تشته کی چارچوقه کری نینه، ژبه ر هندئ ده می مۆرفیما (- ژی) ل گهل که رسته کی دهیته هه رئییک جوره واتایه کی دده ته پال ، چونکی هه ر ئیک ب شیوه کی لیته دهیته . نه فه یه وه ته که ت کو ل دویف جورئ که رسته ی (کاری بوری ، کاری خودان ئه سپیکت، کاری نه بوری، ناف) واتایا (- ژی) بهیته گوهورین . مۆرفیما (- ژی) واتایین جوراوجور دبه خشیت وهکی (پشکداری، ته وای، ئیزافه) کو هه می فه ریژن بو واتایا جه ختکرنئ .

ب شیوه کی گشتی جه ختکرن کریاره که ئاخفتنکه ر بکاردهینیت بو پشتراستکرن و په یداگرنا باوه ریئ و نه هیلانا گوومان و دل نه ره حه تیئ ل ده ف گوهداری. ژ لایئ زمانیه جه ختکرن پرۆسه کا زمانیه ب شیوازین زمانین جوراوجور دهیته دهربرین وهکی (ئاوازه ، مۆرفیم، واتا) هه ر ئیک ژ فان یاسا و تایبه تین خو هه نه ب فان شیوازین هه مه جور، مۆرفیما (- ژی) جه ختکرنئ جبه جیده که ت . ژ به ر هندئ ژ لایئ واتاییه دی زاراقئ

(مۆرفيما جه ختكرن) ئى^(۷) بۇ نافرنا (- ژی) بكارهينين ، چونكى ئەف زارافه ريكده قيت ل گهل وى ئهركى ئەنجامدهت ههروهسا زارافهكى گشتگره، ئانكو دهربرينى ژ وان ههمى واتايان دكهت يين (- ژی) دهردبريت .
ژينگهها دروستا دهركهفتنا (- ژی) رستا نه سادها دهقيه، ژ بهرگو دهق يه كهيهكا واتاييه پتر و واتايا
مۆرفيما (- ژی) دشيت رونكهت، ژ بهر فى ئيكي مه ب فهري ديت ، كو ل دويف ريبازا وهسفى لايهنى واتايى يى
مۆرفيما (- ژی) ب دهينه دياركرن .

ل فيرى و ل دويف جورى كهسته، دى وان واتايان دياركهين نهوين مؤرفيما (- ژی) په يدادكهت:

1- ئەگەر كار د دهى بوريدابيت ب تايهتې چ ئەسپيكت ل گهل دهرنه كهفتين، د فى دوخيدا (- ژی) دى واتايا تهواويى به خشيت، بۇ نموونه:

سهرهراى هندى كو زوى نهدهات، بهلى ئەو زوى گههشت ژى.

د رستا سهريدا (گههشت) كارهكه د دهى بورى نيزيكدايه ژ لايى ريزمانيه، بهلى ژ لايى واتاييه (- ژی) وهسا كارى گههشت دهته دياركرن، كو يى تهواوويى و بدوماهيك هاتيه.

2- ئەگەر كار د دهى بوريدابيت و ئەسپيكتين (تهواوى، دوورى، بهردهوامى) ل گهل هاتين، دهى (- ژی) ل گهل فان جورين كاران بكاردهيت دى واتايا وان ئەسپيكتان جه ختكهت ، بۇ نموونه :

... مه ئەو نههنا رتیه ژى .

... ههفالى ئەو ديتبووژى .

... ئەز دچووم ژى .

د رستين سهريدا (- ژی) بكارهاتيه بۇ جه ختكرنا وان واتايين ريزمانى ، ئەوين ژ ئەسپيكتان دورستبووين ، ئانكو د رستا ئيكيديا (- ژی) هاتيه بۇ جه ختكرنا تهواوويى كارى، د رستا دوويديا بۇ جه ختكرنا دووريا نهنجامدنا كارى (ديت) هاتيه، د رستا سيييدا بۇ جه ختكرنا بهردهواميا كارى (چوو) د دهى بوريدا، بكارهاتيه. ئەفهژى دزفريته وى چهندي، چونكى ئەف ئەسپيكته هيژى بۇ خو دكيشن ژ بهر هندى دهى (- ژی) ل گهل بكاردهيت جهختى ل سهر واتايا ريزمانيا فان ئەسپيكتان دكهت.

3- ئەگەر كار د دهى رانه بردوودابيت، فيجا دهى نهو يان ئايندهبيت، مؤرفيما (- ژی) ل گهل فى جورى كارى دى رامانا ئيزافى دهت د دهى نهو يان ئايندهدا ، بۇ نموونه :

... ئەوا دنقيسيت ژى .

... ئەز دنقيسم ژى .

... بييريفان دى هاژوت ژى.

د رستا ئيكيديا (- ژی) واتايا ئيزافى دهت ئانكو كارهك هاتيه كرن، ئەفه كارهكى دى ژى وهكى (دنقيسيت) دهيت هكرن، وانا كارهكى ئيزافى دهيت هكرن، د رستا دووى و سيييدا (- ژی) بكارهاتيه بۇ ئيزافه كرنا (نقيسين و هاژوتن) ل سهر هندهك كاران كو بهرى نهو هاتينه كرن.

4- ئەگەر كارى مؤرفيما دووباره كرنى (هقه) ل دوماهيا وى هاتبيت، بۇ نموونه:

... نهسرين هاتهفه ژى.

د رستا سهريدا (- ژی) بكارهاتيه بۇ جه ختكرنى ل سهر تهواوويى كارى هاتيه كرن .

- ۵- ئەگەر (- ژی) ل گەل هەر ئەندامەکی رستی هات - ب تنی کار تینەبیت - د فی باریدا (- ژی) دی واتیاهکا دی دەت ل دویف دەمی کاری .بو نموونه :
- ژیلی نارینی نەسرین ژێ کەفت.
- د رستا سەریدا (- ژی) رامانا پشکداریی د دەت ،ژبەرکو کاری بوریه د هەمان دەمدا جەختکرن ژێ ئەنجامدایه، چونکی کاری (کەفت) رویدایه و ب سەرڤه چووویه، دەمی ئاخفتنکەر د ئاخفیت ب پشتراستی پشکداریا نەسرینی د کەفتنییدا دیاردکەت و گومانی ل دەڤ گوهداری ناهیلیت، ژبەر هندی دی بیژین (- ژی) د رستا سەریدا جەختی ل سەر واتایا پشکداریی دکەت .
- ۶- ئەگەر کاری رستی د دەمی رانهبردوودابیت، دەمی (- ژی) ل گەل فریزا نافی دەرکەفیت ،دی ب تنی رامانا پشکداریی دەت ، بو نموونه:
- ژیلی نارینی نەسرین ژێ دی کەفیت.
- د رستا سەریدا (- ژی) ب تنی رامانا پشکداریی د دەت و نەشیت رامانا جەختکرنی دەربریت، چونکی کاری هیشتا روینهدایه و ئاخفتنکەر نەشیت پرۆسا کەفتنا نەسرینی بسەلبینیت .
- ۷- (- ژی) ب ئیک ژ نیشانکارین دەقی دهیته هژمارتن، کو ب ئەرکی پیکهه گریدانا کەرستین دەقی رادبیت، چونکی پیکهه گریدان (بەستن) په یوه ندییهکا واتاییه، (- ژی) ئیکه ژ وان کەرستین ، کو رستین په یوه نیدیارد ژ لای واتیاهه پیکهه گریددەت [ههیس کاکل توفیق ۲۰۰۲ : ۲۱۹] ،بو نموونه:
- نازاد سەرکەفت و نەسرین ژێ دی سەرکەفیت.

پەراوێز :

- 1- ب تنى د دوخەكیدا دوو نامراز پیکه دەین ، ئەوژى ئەگەر نامراز ژ لایى پیکهاتنیفە یى لیکدایى بوو، ئانکو ژ دوو نامرازان یان پتر پیکهاتبیت ، وهكى : ههتا کو ، ئانکو ، ژ بهر هندی ، ل گهل هندی ... هتد .
- 2- بۆ پتر پیزانیان ل دور نامرازین بهستنى و ب تايبهت نامرازی لیکدەر تايبهتیین وی بنیره [رهفیق محهمەد محیدین شوانی، ۲۰۰۳] .
- 3- د کرمانجیا نافهراستدا مؤرفیما (ش / یش) ل جهی مؤرفیما (- زى) بکاردهیت و ل ژیر کاتیکرنا فی زاره ل دهفەرا ئاکری و دهووبهرین وی ژى مؤرفیما (ش/یش) بکاردهین ، چونکی دهفەرین سنورینه ل گهل زاری کرمانجیا نافهراست .
- 4- (ئەژى) ل جهی (ئەژى) بکاردهیت، ئەفەژى دزفریت بۆ [ز] کو دهنگهکى گرپ و [ژ] و ژ لایى سازگههيفه گهلهک ژیک نيزیکن ژبهرهندی [ژ] ل جهی وی بکاردهیت .
- 5- بۆ پتر پیزانیان ل دور جورین تافی بنیره [بائیز عومەر ئەحمەد ۲۰۰۲] .
- 6- ئەگەر نامرازی پهيوهندی دووپرت بیت وهكى (د - دا، ب - فه ، د - را ... هتد) ، ل فی دەمی مؤرفیما (- زى) دکهفیتە پيش پاشپرتکا نامرازی چونکی دەمی ئەف نامرازه بکاردهیت دهستپیک و دوماهیکا فریزی دهستنیشاندهت ژبهرهندی ب تنى د فی دۆخیدا (- زى) دکهفیتە پيش پاشپرتکا نامرازی پهيوهندی ، بۆ نموونه :
من د لاپهري ژیدا نقيسى .
- 7- مه زارافى (جهختكرن) ههلبژارت ژبهر دوو ئەگهرا ، ئەگهري ئيكي چونکی ل ديف بۆچوونا ژمارهكا زمانزانان زارافهكى وهكى (دووپاتكرن) واتايا دووبارهكرنى ددهت و ئەگهري دووى د فەرهنهنگیدا بهرامبەر زارافى جهختكرن (توكيد) بكارهاتيه .

ئەنجام :

- 1- مؤرفیما (- زى) ، مؤرفیمهكا چالاكه ل گهل بههرا پترا مؤرفیمین ریزمانی دهردهكفیت ژبلی مؤرفیمین (ناسیاری، گازیكرن، خستنهپالی) نهبیت، گهلهك كیم ل گهل نامرازان دهردهكفیت .
- 2- ژ لایى مؤرفولوژیقه تاكه مؤرفیما بهندا ریزمانیه كو دشیت بجیتە سەر بههرا پترا پشکین ئاخفتنى ، وهكى (ناف ، جهناف ، ههفالناف ، کار ، ههفالکار ، چاوگ ، نامراز) .
- 3- ژ لایى سینتاکسیفه دەمی ئەركى دیارگهري پاش سهرهی دبینیت، د ههمان دەمیدا سنورهكى بۆ بهرفرههبوونا فریزی دیاردكهت. ل گهل فریزا ناقى یا ساده ههردەم دکهفیتە دوماهیی و بتنى دشیت جارەكى ل گهل دهرکهفیت، ههروهسا دشیت بجیتە سەر ههمی ئەندامین (سهرهكى، نهسهرهكى) یین رستى .
- 4- ژ لایى واتایفه مؤرفیما (زى) ل گهل ههرا جورە فریزهكى واتایهكى دبهخشیت، ئەف واتایه زى د گریداینه ب جورى فریزقه كا یا نافیه یان کاریه و تافى کارى و هاتن ونههاتنا ئەسپیکتان .

۵- د چارچوڤی رستیدا (- ژی) بههرا پتر جارەکی دەیت، ل گەل هەمی جوړین فریزا ژی دەرگەفیت، و رولی تەواوەری دبینیت و پیدفی ب مۆرفیما دوخی خستنهسەری نینه.

ژیدەر :

- ۱- بائیز عومەر ئەحمەد ، تینس له دایالیکتی ژووووی زمانی کوردیدا (گوفه‌ری بادینی) ، ناما ماستەر، کوليجی ئاداب ، زانکوی سه‌لاحه‌دین، هه‌ولیر ، ۲۰۰۲.
- ۲- جگەر خوین ، أوا ئو دهستورا زمانی کوردی ، به‌غدا ، ۱۹۶۱ .
- ۳- ره‌فیع محمەد محیدین شوانی ، نامرازی به‌ستنه‌وه له زمانی کوردیدا ، ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م ، سلیمانی ، ۲۰۰۳ .
- ۴- صادق بهاء الدین نامیدی ، ریزمانا کوردی کرمانجیا ژوری و ژیری یا هه‌فبه‌رکری ، چاپا یه‌کی ، دار الشؤون الثقافية العامة ، به‌غدا ، ۱۹۸۷.
- ۵- فیان نیراهیم عه‌لی ئیبو ، تابه‌تین هه‌فالنافی د زمانی کوردیدا (دیالیکتا سه‌ری - گوفه‌را به‌هدینی) ، ناما ماسته‌ری (نه‌به‌ئافکری) ، کولیزا ئادابی ، زانکویا دهوک ، دهوک ، ۲۰۰۹.
- ۶- قه‌یس کاکل توفیق ، په‌یوه‌ندییه‌گانی نیو دهق ، نامه‌ی دکتورا (نه‌بلا‌وکراو) ، کولیزی ئاداب ، زانکوی سه‌لاحه‌دین، ۲۰۰۲ .
- ۷- ك.ك. کوردوییف، ریزمانی کوردی به‌گه‌ره‌سته‌ی دیالیکتی کرمانجی و سو‌رانی، وه‌رگی‌ران کوردستان موکریانی ، چاپخانه‌ی ألدیب البغدادی ، ۱۹۸۲.
- ۸- محمەد مه‌عرووف فه‌تاح و سه‌باح ره‌شید قادر، چه‌ند لایه‌نیکی مۆرفۆلۆژی کوردی ، چاپخانه‌ی روون ، سلیمانی ، ۲۰۰۶.
- ۹- محمد طاهر گوهرزی ، ریزمانا کوردی (زاری کرمانجی) ، چاپا ئیکتی ، چاپخانا خه‌بات ، دهوک ، ۱۹۹۹.
- ۱۰- نازهنین جه‌لال ئەحمەد، وشه‌ی لی‌کدراو له دیالیکتی کرمانجی خو‌ارووی زمانی کوردیدا (له رۆی رو‌خسارو و ناوه‌رۆکه‌وه) ، نامه‌ی دکتورا (نه‌بلا‌وکراو) ، کوليجی په‌روه‌رده - ئیبن روشد، زانکوی به‌غدا ، به‌غدا ، ۲۰۰۴.
- ۱۱- نه‌سرین عه‌بدوللا محمەد تاهر ، هنده‌ک جیاوازیین زمانی د نافه‌هرا ده‌فوکین دهوک و ئاکریدا ، ناما ماسته‌ری (نه‌به‌ئافکری) ، کولیزا ئادابی ، زانکویا دهوک ، دهوک ، ۲۰۰۹.
- ۱۲- ویله‌رم . ساکستون، ریزمانا کوردیا کرمانجی (دگه‌ل هنده‌ک ده‌قین خواندن) ، وه‌رگی‌ران فاخر عمر محمد ، چاپا ئیکتی، چاپخانا زانکویا دهوک ، دهوک ، ۲۰۰۹.

الخلاصة:

هذه الدراسة الموسومة بـ (مورفيما (- زى) في اللهجة الفرعية البهدينية)) تتمحور حول المورفيما المذكور من عدة جوانب منها (الصرفية، النحوية، الدلالية)، اذ ان عدم وجود دراسات موسعة حول (- زى) دفع بالباحثة الى اختياره كموضوع للدراسة، وقد تم الاستعانة بالمنهج الوصفي لتحليل الامثلة. ان البيئة الاصلية لظهور (- زى) هي الجملة غير البسيطة النصية لانها دائما ما ترتبط بعلاقة دلالية بعنصر اخر في جملة سابقة وهذا مما ادى الى ان يكون لها عدة دلائل، هذا بالاضافة الى الناحية القواعدية لهذا المورفيما. في نهاية البحث تم عرض اهم النتائج التي توصلت اليها الباحثة.

Abstract

This studies called (morpheme (- zhi) in Al Bahdini sub - dialect) centered on ALmorpheme mentioned in several respects, including (morphological, syntactic, Semantics), as the lack of extensive studies on the (- zhi) Payment researchers to chosen as the theme of the study, the descriptive approach was used to analyze the examples.

The original environment for the emergence of (- zhi) is a non-simple sentence text because it is always going to have a Semantics relationship of another element in the previous sentence and this leading to have several significant, in addition to the grammar of this ALmorpheme. At the end of the research there has been the most important results of the shown.